

VJEROJATNOST I STATISTIKA

Dodatni zadaci za 10. tjedan (19. i 20. predavanje)

08 Funkcije slučajnih vektora

1. Neka je slučajni vektor (X, Y) zadan funkcijom gustoće $f(x, y) = Cy$ na četverokutu s vrhovima $(1, 0)$, $(4, 0)$, $(1, 2)$ i $(3, 2)$. Odredite konstantu C i funkciju razdiobe slučajne varijable $Z = Y - X$. Potom izračunajte vjerojatnost $P(Z \geq 0)$.

Rješenje. Najprije računamo konstantu C . Vrijedi:

$$\begin{aligned} \iint_D f(x, y) dx dy &= 1 \\ \Leftrightarrow C \int_0^2 y dy \int_1^{4-\frac{y}{2}} dx &= C \int_0^2 \left(3y - \frac{y^2}{2} \right) dy = 1 \\ \Leftrightarrow C &= \frac{3}{14}. \end{aligned}$$

1. **način.** Za funkciju gustoće $f_Z(z)$ slučajne varijable $Z = \psi(X, Y)$ vrijedi

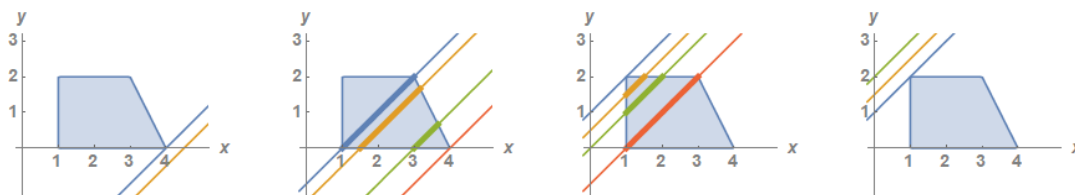
$$f_Z(z) = \int_{-\infty}^{\infty} f(x, y) \left| \frac{\partial y}{\partial z} \right| dx. \quad (1)$$

U našem slučaju je

$$z = \psi(x, y) = y - x, \quad y = x + z, \quad \left| \frac{\partial y}{\partial z} \right| = 1.$$

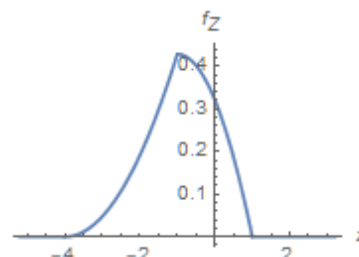
Uvrštavanjem u formulu (1) dobivamo

$$f_Z(z) = \int_{-\infty}^{\infty} f(x, x+z) dx.$$

Vidimo da će granice u integralu biti drugačije za različite vrijednosti varijable z .

$$\begin{aligned} f_Z(z) &= \begin{cases} 0, & z \leq -4, \\ \frac{3}{14} \int_{-\frac{8-z}{3}}^{\frac{8-z}{3}} (x+z) dx, & z \in \langle -4, -1 \rangle \\ \frac{3}{14} \int_1^{2-z} (x+z) dx, & z \in \langle -1, 1 \rangle \\ 0, & z > 1 \end{cases} \\ &= \begin{cases} \frac{1}{21}(z+4)^2, & z \in \langle -4, -1 \rangle \\ -\frac{3}{28}(z^2 + 2z - 3), & z \in \langle -1, 1 \rangle \end{cases} \end{aligned}$$

Sada računamo funkciju razdiobe $F_Z(z)$ slučajne varijable Z :

$$F_Z(z) = \int_{-\infty}^z f_Z(u) du = \begin{cases} \int_{-\infty}^z 0 du, & z \leq -4 \\ \frac{1}{21} \int_{-4}^z (u+4)^2 du & z \in \langle -4, -1] \\ \frac{1}{21} \int_{-4}^{-1} (u+4)^2 du - \frac{3}{28} \int_{-1}^z (u^2 + 2u - 3) du & z \in \langle -1, 1] \\ \frac{1}{21} \int_{-4}^{-1} (u+4)^2 du - \frac{3}{28} \int_{-1}^z (u^2 + 2u - 3) du & z > 1 \end{cases}$$

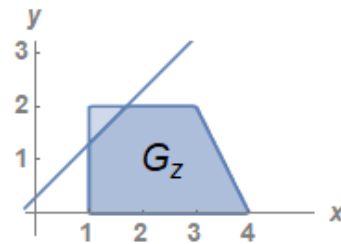
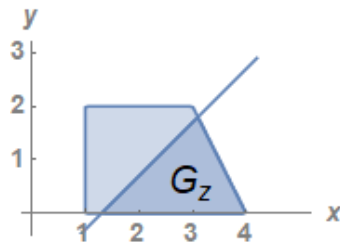
$$= \begin{cases} 0, & z \leq -4 \\ \frac{64}{63} + \frac{16}{21}z + \frac{4}{21}z^2 + \frac{1}{63}z^3, & z \in \langle -4, -1] \\ \frac{23}{28} + \frac{9}{28}z - \frac{3}{28}z^2 - \frac{1}{28}z^3 & z \in \langle -1, 1] \\ 1, & z > 1 \end{cases}$$

2. način. Ovaj zadatak je moguće riješiti i tako da zaobiđemo eksplicitno računanje funkcije gustoće slučajne varijable Z . Primjetimo da je

$$F_Z(z) = P(Z < z) = P((X, Y) \in G_z) = \iint_{G_z} f(x, y) dx dy,$$

gdje je područje G_z definirano s

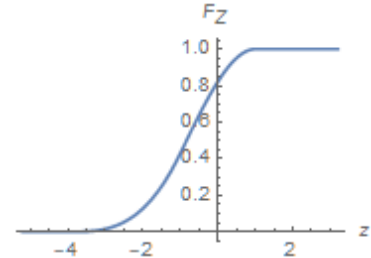
$$G_z = \{(x, y) : y - x < z\} = \{(x, y) : y < x + z\}.$$

Funkcija F_Z je netrivialna za $z \in \langle -4, 1 \rangle$, te ćemo ovaj interval morati podijeliti na dva dijela u ovisnosti o obliku područja G_z . Računamo funkciju razdiobe slučajne varijable Z :

$$F_Z(z) = \begin{cases} \frac{3}{14} \int_0^{\frac{8+2x}{3}} y dy \int_{y-\frac{z}{2}}^{\frac{8-y}{2}} dx, & z \in \langle -4, -1] \\ 1 - \frac{3}{14} \int_1^{2-z} dx \int_{z+x}^2 y dy, & z \in \langle -1, 1] \end{cases}$$

$$= \begin{cases} \frac{64}{63} + \frac{16}{21}z + \frac{4}{21}z^2 + \frac{1}{63}z^3, & z \in \langle -4, -1] \\ \frac{23}{28} + \frac{9}{28}z - \frac{3}{28}z^2 - \frac{1}{28}z^3, & z \in \langle -1, 1] \end{cases}$$

Kod računanja vrijednosti funkcije $F_Z(z)$ za $z \in \langle -1, 1 \rangle$ koristili smo vjerojatnost suprotnog događaja.

Konačno dobivamo:

$$P(Z \geq 0) = 1 - P(Z < 0) = 1 - F(0) = 1 - \frac{23}{28} = \frac{5}{28}.$$

2. Slučajni vektor (X, Y) zadan je funkcijom gustoće

$$f(x, y) = x + y, \quad \text{za } 0 \leq x \leq 1, 0 \leq y \leq 1.$$

Jesu li komponente X i Y nezavisne? Odgovor obrazložite. Izračunajte funkciju gustoće slučajne varijable $Z = XY$.

Rješenje.

Da bismo provjerili jesu li slučajne varijable X i Y nezavisne trebamo ispitati vrijedi li jednakost

$$f(x, y) = f_X(x) f_Y(y). \quad (2)$$

Računamo marginalne gustoće:

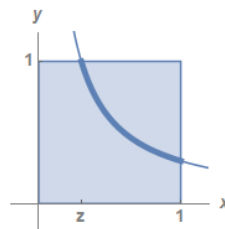
$$f_X(x) = \int_0^1 (x+y) dy = x + \frac{1}{2}, \quad x \in [0, 1],$$

$$f_Y(y) = \int_0^1 (x+y) dx = y + \frac{1}{2}, \quad y \in [0, 1].$$

Zaključujemo da jednakost (2) ne vrijedi odnosno da slučajne varijable X i Y nisu nezavisne.

Funkciju gustoće slučajne varijable Z računamo po formuli (1). Znamo da vrijedi $Y = \frac{Z}{X}$ te zaključujemo:

$$\begin{aligned} f_Z(z) &= \int_{-\infty}^{\infty} f(x, y) \left| \frac{\partial y}{\partial z} \right| dx = \int_z^1 \left(x + \frac{z}{x} \right) \frac{1}{x} dx \\ &= \int_z^1 \left(1 + \frac{z}{x^2} \right) dx = 2 - 2z, \quad z \in [0, 1]. \end{aligned}$$

3. Slučajni vektor (X, Y) zadan je funkcijom gustoće

$$f(x, y) = Cx, \quad \text{za } 0 \leq y \leq x \leq 1.$$

Izračunajte konstantu C , marginalne gustoće $f_X(x)$ i $f_Y(y)$, te gustoću slučajne varijable $Z = X - Y$.

Rješenje.

Prvo računamo konstantu C . Vrijedi:

$$\iint_D f(x, y) dx dy = 1 \Leftrightarrow C \int_0^1 x dx \int_0^x dy = 1 \Leftrightarrow C = 3.$$

Zatim računamo marginalne gustoće. Vrijedi:

$$\begin{aligned} f_X(x) &= \int_0^x 3x dy = 3x^2, \quad x \in [0, 1], \\ f_Y(y) &= \int_y^1 3x dx = \frac{3}{2} (1 - y^2), \quad y \in [0, 1]. \end{aligned}$$

Funkciju gustoće slučajne varijable Z računamo po formuli (1) uz

$$z = \psi(x, y) = x - y, \quad y = x - z, \quad f(x, y) = 3x, \quad \left| \frac{\partial y}{\partial z} \right| = 1.$$

Konačno dobivamo

$$f_Z(z) = \int_{-\infty}^{\infty} f(x, y) \left| \frac{\partial y}{\partial z} \right| dx = \int_z^1 (3x) dx = \frac{3}{2} (1 - z^2), \quad z \in [0, 1].$$

4. Slučajni vektor (X, Y) zadan je funkcijom gustoće

$$f(x, y) = C(x + y), \quad \text{za } 0 \leq x \leq 2, 0 \leq y \leq 2.$$

Izračunajte konstantu C te gustoću slučajne varijable $Z = \frac{Y}{X}$.

Rješenje.

Računamo konstantu C . Vrijedi:

$$\iint_D f(x, y) \, dx \, dy = 1 \Leftrightarrow C \int_0^2 dx \int_0^2 (x + y) \, dy = 1 \Leftrightarrow C = \frac{1}{8}.$$

Traženu funkciju gustoće f_Z računamo po formuli (1) uz

$$z = \psi(x, y) = \frac{y}{x}, \quad y = zx, \quad f(x, y) = \frac{1}{8}(x + zx), \quad \left| \frac{\partial y}{\partial z} \right| = |x|.$$

Razlikujemo dva slučaja u ovisnosti o vrijednosti varijable z :

$$f_Z(z) = \begin{cases} \frac{1}{8} \int_0^2 (x + zx)|x| \, dx, & z \in [0, 1] \\ \frac{1}{8} \int_0^{\frac{2}{z}} (x + zx)|x| \, dx, & z \in \langle 1, \infty \rangle \end{cases} = \begin{cases} \frac{1}{3}(z + 1), & z \in [0, 1] \\ \frac{1}{3z^2}(z + 1), & z \in \langle 1, \infty \rangle \end{cases}$$

5. Nezavisne slučajne varijable X i Y imaju eksponencijalne razdiobe s očekivanjem 2. Odredite funkciju razdiobe slučajne varijable $Z = Y - X$.

Rješenje.

Funkcija gustoće slučajne varijable s eksponencijalnom razdiobom je

$$f(x) = \lambda e^{-\lambda x}, \quad x > 0,$$

pri čemu je očekivanje

$$E(X) = \frac{1}{\lambda}.$$

Marginalne gustoće slučajnih varijabli X i Y su

$$f_X(x) = f_Y(x) = f(x).$$

Budući da su slučajne varijable X i Y nezavisne vrijedi

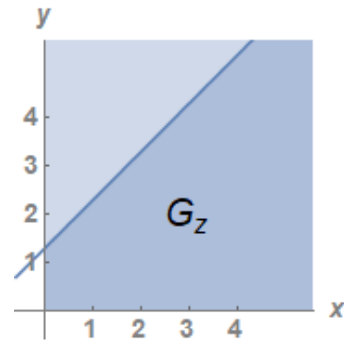
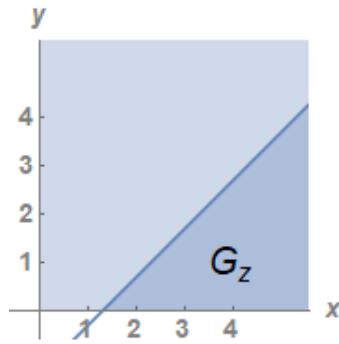
$$f(x, y) = f_X(x)f_Y(y) = f(x)f(y) = \frac{1}{4}e^{-\frac{1}{2}(x+y)}, \quad x > 0, y > 0.$$

Odredimo funkciju razdiobe F_Z slučajne varijable Z :

$$F_Z(z) = P(Z < z) = P(Y - X < z) = P((X, Y) \in G_z) = \iint_{G_z} f(x, y) \, dx \, dy,$$

gdje je područje G_z definirano s

$$G_z = \{(x, y) : y - x < z\} = \{(x, y) : y < x + z\}.$$

Interval $\langle -\infty, \infty \rangle \ni z$ morat ćemo podijeliti na dva dijela u ovisnosti o vrijednosti koju poprima Z : $z \in \langle -\infty, 0] \cup \langle 0, \infty \rangle$. Sada je

$$F_Z(z) = \begin{cases} \int_{-z}^{\infty} \frac{1}{4} e^{-\frac{x}{2}} dx \int_0^{x+z} e^{-\frac{y}{2}} dy = \frac{1}{2} e^{\frac{z}{2}}, & z \leq 0, \\ \int_0^{\infty} \frac{1}{4} e^{-\frac{x}{2}} dx \int_0^{x+z} e^{-\frac{y}{2}} dy = 1 - \frac{1}{2} e^{-\frac{z}{2}}, & z > 0. \end{cases}$$

Primijetimo da smo funkciju razdiobe F_Z slučajne varijable Z mogli dobiti i koristeći uvjetnu vjerojatnost:

$$\begin{aligned} F_Z(z) &= P(Z < z) = P(Y - X < z) = P(Y < X + z) \\ &= \int_{-\infty}^{\infty} P(Y < X + z \mid X = x) f_X(x) dx \\ &= \int_{-\infty}^{\infty} P(Y < x + z) f_X(x) dx \\ &= \int_{-\infty}^{\infty} F_Y(x + z) f_X(x) dx \\ &= \int_{-\infty}^{\infty} (1 - e^{-\lambda(x+z)}) \mathbf{1}_{\langle 0, \infty \rangle}(x+z) \lambda e^{-\lambda x} \mathbf{1}_{\langle 0, \infty \rangle}(x) dx \\ &= \begin{cases} \lambda \int_{-z}^{\infty} (e^{-\lambda x} - e^{-\lambda(2x+z)}) dx, & z \leq 0 \\ \lambda \int_0^{\infty} (e^{-\lambda x} - e^{-\lambda(2x+z)}) dx, & z > 0 \end{cases} \\ &= \begin{cases} \frac{1}{2} e^{\frac{z}{2}}, & z \leq 0 \\ 1 - \frac{1}{2} e^{-\frac{z}{2}}, & z > 0 \end{cases} \end{aligned}$$

